

JULI 2023

Inclusief Onderwijs in het DNA van De Inholland Pabo

drs. Marette Ebert,
Lectoraat Diversiteitsvraagstukken

Hogeschool Inholland
Domein onderwijs & Innovatie

COLOFON

Titel: Inclusief onderwijs in het DNA van De Inholland Pabo

Auteurs: Marette Ebert met dank aan Colleen Clinton,
Nanda Deen en Machteld de Jong

Design: Veronique van Campen (StudioVeer)

Correspondentie:

Machteld de Jong, lectoraat Diversiteitvraagstukken
Hogeschool Inholland.

Adres: Wildenborgh 6,
1112 XB Diemen.
Info: Machteld.deJong@inholland.nl

Datum: juli 2023

INHOUD

INLEIDING	4
HUIDIGE SITUATIE	6
INCLUSIEF CURRICULUM CONSTRUEREN	8
VERSCHILLENDE PERSPECTIEVEN BEGRIJPEN	8
FOCUS OP KANSENGELIJKHEID	9
OMGAAN MET DISCRIMINATIE EN VOOROORDELEN	11
INCLUSIEVE SCHOOLCULTUUR CREËREN	11
CONCLUSIE HUIDIGE SITUATIE	12
ADVIEZEN GEWENSTE UITKOMST 1	13
Inclusiviteit dient verweven te zijn in de manier waarop de lerarenopleiders van de hogeschool en de praktijk hun onderwijs ontwikkelen en uitvoeren	
ADVIEZEN GEWENSTE UITKOMST 2	16
Inclusiviteit wordt ervaren door studenten en tegelijktijd leren zij hoe ze dit toe kunnen passen in de beroepspraktijk	
ADVIEZEN GEWENSTE UITKOMST 3	17
Het curriculum is inclusief; dit houdt in dat de leeromgevingen, de gebruikte literatuur, de lesmaterialen en de gebruikte voorbeelden ruimte geven aan meerdere perspectieven. Dit functioneert tevens als een best practice voor de studenten.	
ADVIEZEN GEWENSTE UITKOMST 4	18
Het promotie en wervingsmateriaal is inclusief in taal- en beeldgebruik	
LITERATUURLIJST	19

INLEIDING

‘Teacher educators are always model for their student teachers as their views and theories are reflected in their own teaching practice’

Een lerarenopleider is de enige onderwijsgevende waarbij inhoud van het onderwijs en het handelen van de leraar hetzelfde zijn (Geerdink en Pauw, 2016). Deze gelaagdheid van het beroep, door Murray en Male (2005) ‘second order teaching’ genoemd, maakt dat de rol als lerarenopleider zich op specifieke wijze onderscheidt van die van leraar. Davey (2013) heeft het in dit verband over ‘meta-leraren’. ‘Teacher educators are always model for their student teachers as their views and theories are reflected in their own teaching practice’ (p.4, Murray & Male in Swennen & Van der Klink, 2009). Juist dit maakt dat inclusief onderwijs en thematieken als diversiteit en inclusie van fundamenteel belang zijn voor de Pabo omdat school nog altijd de

emancipatiemotor is voor leerlingen en jongeren die op achterstand staan (De Jong en Nelis, 2018).

Sinds februari 2023 is het Lectoraat Diversiteitsvraagstukken betrokken bij de ontwikkeling van de Nieuwe Leraren Academie / De Inholland Pabo met als kernopdracht:

Onderzoek en adviseer op welke manier inclusiviteit in alle aspecten van De Inholland Pabo verweven kan worden en kan fungeren als een kernprincipe van de aanstaande onderwijsontwikkeling.

Kort gezegd en vrij vertaald: Hoe zorgen we ervoor dat inclusief onderwijs deel uitmaakt van het DNA van De Inholland Pabo?

Ook zijn er gewenste uitkomsten geformuleerd door het projectteam.

Gewenste uitkomsten voor De Inholland Pabo ten aanzien van inclusie:

- Inclusiviteit dient verweven te zijn in de manier waarop de lerarenopleiders en de praktijkopleiders hun onderwijs ontwikkelen en uitvoeren.
- Inclusiviteit wordt ervaren door studenten en tegelijkertijd leren zij hoe ze dit toe kunnen passen in de beroepspraktijk.
- Het curriculum is inclusief; dit houdt in dat de leeromgevingen, de gebruikte literatuur, de lesmaterialen en de gebruikte voorbeelden ruimte geeft aan meerdere perspectieven. Dit functioneert tevens als een best practice voor de studenten.
- Het promotie en wervingsmateriaal is inclusief in taal- en beeldgebruik.

Dit adviesrapport zal aangeven op welke manier bovenstaande uitkomsten kunnen worden behaald. De adviezen zijn geformuleerd op basis van een onderzoek dat is uitgevoerd tussen februari en midden april 2023 onder lerarenopleiders van diverse Pabo's van Inholland, leraren van basisscholen en andere stakeholders die van belang zijn voor dit thema. De uitkomsten van het onderzoek genaamd: [Kijken in elkaars broodtrommel](#), zijn hier te vinden. Daarnaast is ook gebruik gemaakt van wetenschappelijke bronnen om de empirische uitkomsten te versterken.

Het adviesrapport begint met een beschrijving van de huidige situatie gebaseerd op het bovengenoemde onderzoek. Vervolgens zijn de bovenstaande gewenste uitkomsten gehanteerd als structuur van dit adviesrapport zodat duidelijk is welke adviezen zich focussen op welke gewenste uitkomst. Alle adviezen samen leiden tot het uiteindelijke doel: Inclusief Onderwijs in het DNA van De Inholland Pabo.

Scan de QR code
en ga naar 'kijken in
elkaars broodtrommel'

HUIDIGE SITUATIE

Het gaat om het vermogen een context tot stand te brengen waarin iedereen zich thuis voelt, gewaardeerd weet en ook in staat is een bijdrage te leveren aan diezelfde cultuur.

Met de ontwikkeling van De Inholland Pabo wordt er toegewerkt naar 1 Pabo op 5 verschillende locaties die een gelijk studieplan hebben. Het is de bedoeling dat inclusief onderwijs is verweven in dit studieplan. Om te komen tot het uiteindelijke doel van een inclusieve NLA is het belangrijk om een beeld te schetsen van de huidige situatie bij de Pabo's van Inholland als het gaat om diversiteit en inclusie, zodat het duidelijk is welke stappen er gemaakt kunnen worden om dit doel te behalen. Ook is het belangrijk een aantal begrippen en uitgangspunten te verduidelijken.

De huidige situatie wordt in kaart gebracht met behulp van de belangrijkste dimensies die in de literatuur naar voren komen als het gaat om inclusief onderwijs. Deze thema's worden kort toegelicht vanuit de literatuur en daarna wordt de stand van zaken op dat thema beschreven op basis van het gedane onderzoek.

Allereerst het begrip **inclusief onderwijs**. Inclusief onderwijs omarmt het idee dat alle studenten, ongeacht gender, sociale klasse en culturele, religieuze of etnische kenmerken, een gelijke kans op leren zouden moeten

hebben (Banks, 2019). Tegenwoordig worden daar nog veel meer diversiteitskenmerken aan toegevoegd zoals o.a. seksuele geaardheid, vooropleiding, fysieke en geestelijke gezondheid, neurodiversiteit, taalvaardigheid, talent, inzet, motivatie, betrokkenheid en academische (studie) vaardigheden.

De centrale vraag voor onze context is:

Hoe kan de lerarenopleider (met in acht houdende de rol van meta-leraar) zorgen voor een inclusieve leeromgeving, waarin iedere student, ongeacht zijn of haar achtergrond wordt gestimuleerd en zich vrij voelt om zijn of haar talenten te tonen en op deze manier een gelijke kans wordt geboden op studiesucces? (De Jong & Wolff, 2018).

Bij een inclusieve leeromgeving gaat het om meer dan alleen de inhoud van het curriculum. Het gaat om het vermogen een context tot stand te brengen waarin iedereen zich thuis voelt, gewaardeerd weet en ook in staat is een bijdrage te leveren aan diezelfde cultuur (Riordan, 2014 in: De Jong & Wolff, 2018).

Om een overzichtelijke indeling te hanteren die houvast biedt aan de onderwerpen die gerelateerd zijn aan het ontwerpen van een inclusieve leeromgeving wordt hier het Multicultural Education model van Banks (1993, 2019) gebruikt. Banks beschrijft vijf dimensies die als uitgangspunt dienen bij het ontwerpen van een inclusieve leeromgeving. Het is daarbij van belang op te merken dat Banks met de term 'multicultural' verwijst naar verschillende aspecten van diversiteit zoals gender, sociale klasse of etniciteit. Deze dimensies zijn:

- 1) Content integration (Dit rapport gebruikt de term: Inclusief Curriculum Construeren)
- 2) Knowledge construction (Dit rapport gebruikt de term: Verschillende Perspectieven Begrijpen)
- 3) Equity pedagogy (Dit rapport gebruikt de term: Focus op Kansengelijkheid)
- 4) Prejudice reduction (Dit rapport gebruikt de term: Omgaan met Discriminatie en Vooroordelen)
- 5) Empowering schoolculture (Dit rapport gebruikt de term: Inclusieve Schoolcultuur Creëren)

Om de huidige situatie van de Pabo's van Inholland te beschrijven worden bovenstaande dimensies kort toegelicht en gekoppeld aan de uitkomsten van het onderzoek. Op deze manier wordt er een beeld* gecreëerd van de huidige inclusieve leeromgeving bij de Pabo's van Inholland dat behulpzaam zal zijn als uitgangspunt van de adviezen.

**Het beeld is gebaseerd op interviews met 13 medewerkers van de Pabo's van Inholland. Het kan zijn dat er tijdens het onderzoek inzichten of voorbeelden gemist zijn. Deze kunnen altijd later toegevoegd worden om de adviezen te verrijken.*

De Funds of Knowledge benadering pleit voor onderwijs dat gebruik maakt van de kennis, vaardigheden en ervaringen van studenten om de lesinhoud te verrijken en toegankelijker voor hen te maken.

Inclusief Curriculum Construeren

Onderwijscurricula zijn een belangrijk component van inclusief onderwijs. Wanneer wordt gesproken over het curriculum, dan bedoelen we het hele pakket van leerdoelen en eindkwalificaties; van lessen en lesplannen die docenten geven en elke dag gebruiken; het gaat over opdrachten, activiteiten en projecten die aan studenten worden gegeven; over boeken, materialen, video's, presentaties en lezingen die in de klas worden gebruikt. (Agricola, Tahsin & El Abbassi, 2021). Bij inclusief onderwijs gaat het erom in welke mate deze materialen en voorbeelden andere groepen en culturen representeren en op welke wijze. Ook is de Funds of Knowledge-benadering een waardevolle toevoeging en kan een beginpunt zijn voor het opbouwen van een inclusief curriculum. Deze benadering pleit voor onderwijs dat gebruik maakt van de kennis, vaardigheden en ervaringen van studenten om de lesinhoud te verrijken en toegankelijker voor hen te maken (Gonzalez, Moll & Amanti, 2005). Kennis en vaardigheden die studenten verwerven buiten school door levenservaring, familie, navigeren in een bepaalde culturele context, etc. worden soms niet herkend wanneer docenten een andere sociaal-culturele achtergrond hebben dan hun studenten (Volman & Gilde, 2021) en dat is jammer want zo worden specifieke talenten over het hoofd gezien.

Uit de interviews blijkt dat het afhankelijk is van de docent welke materialen en voorbeelden er worden

gebruikt en of deze wel of niet inclusief zijn. Er zijn daar geen richtlijnen voor en aangenomen kan worden dat veel docenten zich er ook niet direct bewust van. Tijdens de interviews zijn er wel mooie voorbeelden naar voren gekomen zoals over de ontwikkeling van illustraties in puzzels (Den Haag), op welke manier kunst gedoceerd kan worden op een islamitische school (Rotterdam) of het aanbod van inclusieve jeugdliteratuur (Den Haag). Ook is er een docent in Alkmaar erg actief op het gebied van Funds of Knowledge en past deze benadering toe in haar lessen. Daarnaast zijn er in de vakken pedagogiek en burgerschap voorbeelden te noemen waarbij studenten in aanraking komen met andere religies bijvoorbeeld tijdens het bezoeken van diverse gebedshuizen. Dit gebeurt op alle Inholland locaties.

Er kan geconcludeerd worden dat er veel concrete voorbeelden te vinden zijn die vallen onder het begrip inclusief curriculum en dat er meerdere docenten zijn die hier actief mee bezig zijn. Maar er is geen duidelijke lijn en er worden onderling geen afspraken of richtlijnen gehanteerd hieromtrent.

Verschillende Perspectieven Begrijpen

Een curriculum staat vol met verhalen, activiteiten, opdrachten en illustraties die van invloed zijn op hoe studenten de wereld begrijpen. Ze dragen bij aan het centraal stellen van mensen, culturen en waarden (Agricola, Tahsin & El Abbassi, 2021). Bij inclusief onderwijs gaat het om de manier waarop

docenten studenten helpen om verschillende perspectieven te begrijpen en in te zien dat een verhaal vaak vanuit één bepaald perspectief wordt verteld en of er sprake is van een bepaalde bias binnen het perspectief (Banks & Banks, 2019). Binnen een inclusieve leeromgeving worden studenten gemotiveerd om tevens de andere perspectieven te onderzoeken en kritisch te zijn op de dominante perspectieven. Ook worden zij uitgenodigd om hun eigen verhalen te delen met elkaar en elkaar op deze manier te verrijken. Dit kan door middel van oefeningen, opdrachten en peer learning.

Uit de interviews blijkt dat er wel aandacht is in het curriculum voor multiperspectivistisch kijken (Alkmaar). Studenten wordt dan gevraagd om een situatie te analyseren en zich in een ander perspectief te plaatsen. In Rotterdam is het team zich heel erg bewust dat lesgeven aan een diverse klas veel vragen op kan roepen en zij verkennen deze vragen met elkaar tijdens de lessen. Ook vindt men het in Rotterdam belangrijk om studenten duidelijk te maken dat de manier waarop ze voor de klas staan wordt beïnvloed door hun eigen identiteit en levensbeschouwing.

Studenten komen tijdens het doorlopen van de Pabo wel in aanraking met andere werelden en religieuze perspectieven maar dit lijkt niet een bewust doel of uitgangspunt van de huidige Pabo. In de huidige Pabo is het goed mogelijk dat een student voornamelijk in de 'eigen bubbel' blijft door

o.a. de stages en de opdrachten die zij uitvoeren. Het is tijdens het onderzoek niet expliciet naar voren gekomen in hoeverre studenten uitgedaagd worden om hun eigen perspectief te onderzoeken of kritisch te zijn over de aangeboden perspectieven, hoewel in Alkmaar (multi-perspectivistisch kijken) hier wel een concreet voorbeeld van is. Het is niet bekend in hoeverre dit ook op andere locaties wordt toegepast. Dit zal de komende tijd verder in kaart worden gebracht.

Focus op Kansengelijkheid

Het is nog steeds niet vanzelfsprekend dat leerlingen en studenten met dezelfde vaardigheden maar met een verschillende achtergrond dezelfde kansen krijgen. Schoolloopbanen van leerlingen en studenten met extra ondersteuningsbehoeften verlopen minder voorspoedig. Leerlingen en studenten met een migratieachtergrond ondervinden vaker drempels, al neemt dit de laatste jaren wel af. Leerlingen en studenten met lager opgeleide ouders hebben ook vaker te maken met een ongunstiger verloop van hun schoolloopbaan (Staat van het Onderwijs, 2022). In vergelijking met andere landen heeft Nederland een efficiënt onderwijssysteem, maar als het gaat om het creëren van gelijke kansen voor alle leerlingen, hebben we nog een langere weg te gaan dan veel mensen denken. De achtergrond van leerlingen bepaalt nog te veel of ze met hun talenten succesvol kunnen zijn in het onderwijs en hoeveel kans ze hebben op een goede stage en een baan die bij hun opleiding past (De Jong & Nelis, 2018)

Belangrijke principes zijn het uiten van hoge verwachtingen, het gebruiken van de sterktes van studenten, het creëren van een omgeving die is gericht op samenwerkend leren en het creëren van een sense of belonging.

Volgens Banks (2019) is er een focus op kansen-gelijkheid als docenten hun lesmethoden zodanig aanpassen zodat alle studenten worden uitgedaagd om te presteren en het beste uit zichzelf te halen. Het gaat erom dat Pabo docenten én studenten verschillende lesmethoden en toetsvormen toepassen die gericht zijn op een diversiteit aan leerstijlen, achtergronden, talenten, leefwerelden, referentiekaders, etc. Binnen de Pabo's wordt dit vooral gezien als differentiëren en is dit een belangrijk onderwerp binnen het curriculum. Hier is dus al veel kennis over hoewel de invalshoek die hier wordt bedoeld komt vanuit het begrip cultureel responsief onderwijs (CRO) (Ladson-Billings, 1995, 2014 in: De Jong & Wolff, 2018). Belangrijke principes zijn het uiten van hoge verwachtingen, het gebruiken van de sterktes van studenten, het creëren van een omgeving die is gericht op samenwerkend leren en het creëren van een sense of belonging. Hier gaat het om de interactie met studenten en reflecteren op deze interactie, bijvoorbeeld: In hoeverre besteed ik gelijke aandacht aan al mijn studenten? Als leraar neem je altijd persoonlijke waarden mee naar je professionele praktijk. Het is daarom belangrijk die te (leren) onderzoeken. Het belang van deze reflectie is gekoppeld aan het onderzoekend vermogen van een toekomstige leraar. Onderzoekend vermogen is het gezamenlijk – samen met en in je (leer)team – verdiepend reflecteren en analyseren van ervaringen die je hebt in je praktijk op basis van wetenschappelijke inzichten en ontwikkelingen in de maatschappij (Enthoven, 2020; Enthoven, Clinton & Beemsterboer, 2021).

Uit de interviews blijkt dat er aandacht is voor het thema Kansenongelijkheid en dat dit op verschillende plekken wordt behandeld in het curriculum. Er worden bijvoorbeeld gastsprekers uitgenodigd en onderling artikelen gedeeld (Rotterdam), de documentaire Klassen wordt besproken met studenten (Haarlem, Dordrecht) en er is een module Kansenongelijkheid (Haarlem). Ook is er kennis en ervaring aanwezig op dit gebied binnen de Pabo, vooral als het gaat om interactie met eerstegeneratie studenten. In Dordrecht is er bijvoorbeeld een welzijnscoach en is er een studentenbuddy programma. In Alkmaar wordt er aandacht besteed aan contextbewust handelen. De context waarin de praktijkschool staat, bepaalt in grote mate namelijk de populatie leerlingen. Deze context en/of populatie kan veranderen, bijv. door ontwikkelingen in de wijk of door ontwikkelingen op maatschappelijk vlak. Contextbewust kunnen handelen is van belang – contextbewust handelen kan in dit licht worden gezien als onderdeel van onderzoekend vermogen (Enthoven, Clinton & Beemsterboer, 2021).

Er gebeurt dus veel binnen de Pabo maar het is niet duidelijk of er één lijn wordt gevolgd in de manier waarop docenten hun lesmethoden afstemmen op alle studenten en daarmee een voorbeeldfunctie vervullen op dit gebied. Vooralsnog lijken het losse initiatieven die niet gekoppeld zijn aan een perspectief op inclusie.

Omgaan met Discriminatie en Vooroordelen

In de visie van Banks & Banks (2019) gaat het bij deze dimensie erom op welke manier docenten gevoelige onderwerpen zoals discriminatie en vooroordelen bespreken in hun lessen met als doel het ontwikkelen van positieve attitudes bij hun studenten ten aanzien van diversiteit. Het gaat bijvoorbeeld over op welke manier er door de docent wordt gesproken over diversiteit en of er positieve voorbeelden van diverse groepen worden gebruikt in de lesmaterialen. Ook gaat het over het samenstellen van multi-etnische of diverse groepjes en op welke manier er aandacht is voor samenwerkend leren. Het kritisch onder de loep nemen van de eigen waarden en overtuigingen en hierop reflecteren raakt hier wederom aan het begrip onderzoekend vermogen (Enthoven, 2020; Enthoven, Clinton & Beemsterboer, 2021).

Uit de interviews is gebleken dat docenten van de Pabo's een positieve houding hebben tegenover diversiteit, er open voor staan en diversiteit en inclusie belangrijk vinden. Wel schrikken zij soms van reacties van de studenten over dit onderwerp en zien zij dat niet iedere student deze open houding deelt. "Een diverse groep wordt door studenten soms eerder gezien als lastig in plaats van dat het je verrijkt" en "Studenten kiezen ervoor om soms niet naar lessen te komen die gaan over deze thema's" (quotes onderzoek).

Daarnaast is uit de interviews gebleken dat docenten het omgaan met onderwerpen die inclusie en diversiteit meebrengen, zoals bijvoorbeeld homoseksualiteit, als ontwikkelpunt bij zichzelf zien. Zij willen graag leren hoe je gevoelige onderwerpen bespreekbaar maakt. Deze wens is bij iedere locatie naar voren gekomen. Uit onderzoek van DUO (NOS, 2017), evenals uit het onderzoek van De Jong en Nelis (2018), blijkt dat veel docenten hiermee worstelen en daarom is het extra belangrijk om hier aandacht aan te besteden tijdens de opleiding. Bij iedere dimensie speelt de dubbele uitdaging van de Pabo, namelijk zelf op een inclusieve manier handelen naar studenten toe én studenten uitrusten opdat ze open een inclusieve manier leren handelen naar hun eigen leerlingen (Van Peteghem & Consuegra, in: Pulinx, Schrooten & Emmers, 2021). Zo ook bij deze dimensie en wellicht weegt het hier nog zwaarder omdat dit een vormende invloed kan hebben op toekomstige leerlingen en op lange termijn (hopelijk) kan leiden tot een inclusievere samenleving.

Inclusieve Schoolcultuur Creëren

Zoals eerder gesteld gaat het bij het vormgeven van een inclusieve leeromgeving om meer dan alleen het curriculum of het handelen van de individuele docent. Ook de visie en de steun vanuit het management en het gehele docententeam met betrekking tot dit thema is erg belangrijk. Alle actoren (management, docenten en studenten)

Het kritisch onder de loep nemen van de eigen waarden en overtuigingen en hierop reflecteren raakt hier aan het begrip onderzoekend vermogen.

maken deel uit van een inclusieve leeromgeving en vooral het creëren van een veilige leeromgeving is hierbij een belangrijke voorwaarde (Ghorashi (2006) in: De Jong & Wolff, 2018). Het is belangrijk om vanuit een systeem-bril te kijken naar hoe de school of de opleiding is ingericht qua o.a. structuur, toelatingseisen, heersende normen, omgang tussen studenten en docenten en op welke manier dit bijdraagt aan een inclusieve leeromgeving (Banks & Banks, 2019). Hier hoort bijvoorbeeld ook bij op welke manier het docententeam een afspiegeling is van de studentenpopulatie en hoe het aannamebeleid is ingericht om meer ervoor te zorgen dat er docenten met diverse (culturele) achtergronden worden aangenomen.

Uit de interviews blijkt dat de Pabo docenten erg betrokken zijn met hun studenten en alles uit de kast halen om hen een goede opleiding te bieden. Wel wordt erg vaak het gebrek aan tijd als grootste knelpunt genoemd om te komen tot een inclusieve leeromgeving. Deze tijdsdruk speelt ook op de praktijkscholen en studenten ervaren deze druk wat eventueel kan leiden tot uitval omdat zij de druk niet aankunnen.

Verder blijkt er verschil te zijn tussen de teams op de locaties in hoeverre men met elkaar het onderwerp diversiteit en inclusie bespreekt en elkaar daarbij ondersteunt. In Rotterdam wordt er veel gedeeld binnen het team over dit onderwerp terwijl in andere teams het thema diversiteit en inclusie vrijwel nooit wordt besproken of er veel verschil is in hoe men er onderling in staat.

Daarnaast wordt er door bijna alle locaties het gebrek aan culturele diversiteit in het docententeam als knelpunt genoemd voor het realiseren van een inclusieve NLA. De docententeams zijn vrij wit maar verschillen wel op andere diversiteitskenmerken zoals o.a. leeftijd of geslacht. Ook vanuit HRM wordt het gebrek aan culturele diversiteit gezien als zorg. Er worden wel verschillende interventies gestart zoals het onderzoeken van bias bij de selectiecommissie, het bekijken van de onboarding en de doorstroom. Ook is men voornemens om meer scholingsdagen te focussen op inclusie zowel voor de docenten als voor het management. Tot slot is natuurlijk het initiatief om het lectoraat Diversiteitsvraagstukken te betrekken bij De Inholland Pabo een teken dat het management de wens heeft om te komen tot een inclusieve NLA.

Conclusie huidige situatie

Uit voorgaande blijkt dat er veel elementen aanwezig zijn om het doel, een inclusieve NLA, te bereiken. Deze elementen zijn in grote lijnen:

- Verschillende voorbeelden op het gebied van inclusief curriculum
- Kennis over multi perspectivistisch kijken
- Bewustzijn van het thema Kansenongelijkheid
- Een positieve houding van docenten tov diversiteit en inclusie
- Grote betrokkenheid van docenten bij studenten
- Het betrekken van het lectoraat Diversiteitsvraagstukken bij De Inholland Pabo

Nu is het zaak om deze elementen te verbinden zodat er sprake is van een inclusie in de kern van De Inholland Pabo en niet in de losse elementen of alleen in bepaalde vakken zoals in de huidige situatie. Hierover zullen de volgende hoofdstukken adviseren.

ADVIEZEN GEWENSTE UITKOMST 1

INCLUSIVITEIT DIENT VERWEVEN TE ZIJN IN DE MANIER WAAROP DE LERARENOPLEIDERS VAN DE HOGESCHOOL EN DE PRAKTIJK HUN ONDERWIJS ONTWIKKELEN EN UITVOEREN

De onderwijsontwikkeling voor De Inholland Pabo is in volle gang. Het is zaak om nu op diverse manier aan te sluiten met het thema inclusie bij de ontwikkeling.

Hieronder volgen de adviezen voor de **ontwikkeling**:

1. Het is belangrijk om een eenduidig beeld te ontwikkelen en vast te stellen bij alle betrokkenen van De Inholland Pabo met betrekking tot het begrip inclusie en inclusief onderwijs. Vooral het inzicht dat diversiteit en inclusie verder gaat dan culturele diversiteit is nodig. De volgende quote vanuit het onderzoek onderschrijft dit: *“Men denkt soms nog dat racisme niet zo’n belangrijk onderwerp is op ‘witte’ locaties of scholen, maar dat is het natuurlijk juist wel. Als je het enige kind van kleur in de klas bent of de enige student van kleur. En wij hebben natuurlijk gewoon ook studenten van kleur. En die hebben ook weer kids in de klas van kleur. Maar het gaat bij inclusie niet alleen om racisme, maar ook om discriminatie. Er spelen bij functiebeperkingen ook nog vaak misverstanden over autisme of adhd of er worden soms onhandige opmerkingen gemaakt*

tegen studenten over dyslexie. Of vooroordelen over studenten met psychische problemen of langstudeerders, of bijvoorbeeld transgender kinderen of nonbinaire studenten. Nou ja, je kan eigenlijk wel doorgaan. Er zijn zoveel inclusie onderwerpen”. (Decaan Alkmaar)

Volgens de literatuur ziet het onderwijs in dat het van belang is om aandacht aan diversiteit en inclusie te geven, maar ‘ontbreekt het aan visie, goede voorbeelden, aansturing en een kwaliteitskader’, aldus Pels, et al. 2012, in: Van Rooijen, Van Loon-Dijkers & Hamdi, 2021). Dit lijkt ook het geval bij de Pabo van Inholland. Het ontwikkelen van een gemeenschappelijk begrippenkader en eenduidig beeld van het begrip inclusie en het belang van inclusief onderwijs zou kunnen beginnen bij het procesteam en vervolgens verder ontwikkeld en gedeeld worden met alle andere betrokkenen.

De visie en de steun van het management en het hele docententeam met betrekking tot dit thema is belangrijk.

2.

In het fundament van De Inholland Pabo kunnen er directe linkjes worden gemaakt met het thema inclusie zodat in het uitgangspunt van de ontwikkeldocument inclusie ook expliciet benoemd wordt. Verder details hiervoor zijn gecommuniceerd met het procesteam.

3.

De eerste stap is scholing voor De Inholland Pabo ontwikkelaars op het gebied van inclusief onderwijs zodat zij weten wat de grondbeginselen zijn van het ontwerpen van een inclusieve leeromgeving. Deze training kan in overleg met het lectoraat Diversiteitsvraagstukken worden ontwikkeld en uitgevoerd op basis van o.a. de dimensies van Banks & Banks (2019). Vooral de ontwikkelteams: Beroepstaken en toetsing, Professionele ontwikkeling, Professionalisering en Activerende didactiek zouden op korte termijn baat kunnen hebben bij een dergelijke scholing. Zij kunnen dan zelf zorgen voor een verspreiding van de opgedane kennis binnen hun satellietteams en dit meenemen bij het ontwikkelen van de bouwstenen.

4.

De praktijkscholen die een diverse leerlingenpopulatie hebben zijn best practices en ervaringsdeskundigen op het gebied van inclusief lesgeven binnen het PO. Het is belangrijk om deze kennis op te doen en leraren van deze scholen uit te nodigen om te leren van deze best practices en knooppunten te ontdekken om samen materialen en inhoud te ontwikkelen.

5.

Het is goed om te kijken naar het stagebeleid, praktijkopdrachten en de leerteams in de praktijk voor De Inholland Pabo. Uit onderzoek van KIS (Van Rooijen, Van Loon-Dikkers & Hamdi, 2021) blijkt dat zowel docenten en studenten van Pabo's het belangrijk vinden om via een stage ervaring op te doen met een cultureel-diverse klas. Dit zou ook een stage van een week kunnen zijn. De reflectie op stage-ervaringen, bijvoorbeeld in de vorm van intervisie tijdens de pabo-opleiding, wordt door basisschoolleerkrachten en studenten als mogelijkheid gezien om pabo-studenten te leren hoe ze met diversiteit kunnen omgaan (Van Rooijen, Van Loon-Dikkers & Hamdi, 2021). Ook hier kan er dus weer een koppeling worden gemaakt met onderzoekend vermogen (Enthoven, Clinton & Beemsterboer, 2021).

Voor de **uitvoering** gelden de volgende adviezen:

6.

Er is een trainingsreeks ontwikkeld op het gebied van inclusief lesgeven door het lectoraat Diversiteitsvraagstukken. Deze trainingsreeks behandelt de volgende thema's in vijf sessies:

- Sessie 1: Basis Inclusief Lesgeven: Waar staan we nu?
- Sessie 2: Sfeer in de klas: Hoe creëren we een inclusieve leeromgeving?
- Sessie 3: Inhoud lesprogramma: Hoe maak ik mijn lesinhoud inclusief?
- Sessie 4: Lesstrategieën: Hoe kunnen we verschillen benutten?
- Sessie 5: Kansenongelijkheid: De rol van de docent

Ook is er een mogelijkheid om intervisie sessies te organiseren naar aanleiding van de sessies. Deze sessies kunnen aangeboden worden aan de docententeams die het huidige én nieuwe curriculum uitvoeren zodat zij alvast bekend raken met de uitgangspunten van inclusief onderwijs.

7.

Naast deze training gericht op docenten, is het goed om ook trainingen te geven aan leidinggevendenden over het creëren van een inclusieve leeromgeving voor zowel docenten en studenten.

8.

Uit het onderzoek komt naar voren dat er een professionaliseringsbehoefte bij docenten is op de volgende onderwerpen:

- Hoe kun je talenten inventariseren?
- Hoe kun je een gesprek leiden?
- Hoe neem ik mijn collega's mee in dit thema?
- Het liefst in de vorm van scholingsdagen
- Meer kennis van cijfers om anderen te overtuigen van het belang
- Meer handvatten hoe je er echt mee om kan gaan
- Een cursus gebaseerd op literatuur en onderzoek
- Het liefst samen leren in het team en met elkaar erover praten
- Gespreksvaardigheden: hoe ga je om met weerstand en conflicten?
- Bewustzijn over je eigen vooroordelen
- In gesprek gaan over vooroordelen en blinde vlekken
- Opdoen van ervaringen

- Bezoeken van gebedshuizen of gastcolleges
- Onderdompelen in dit thema voor een hele dag
- Meer kennis over kansenongelijkheid
- Hoe voer je moeilijke gesprekken?
- Hoe ga je om met diverse klassen?
- Welke didactische werkvormen kan ik gebruiken?
- Een good practice video bekijken en bespreken
- Ik zou graag voorbeelden met elkaar willen delen
- Met elkaar in gesprek aan de lunchtafel aan de hand van een vraag op een kaartje bijvoorbeeld
- Ik heb de tools niet om sommige studenten met een andere achtergrond goed te bereiken
- Tools om onze eigen valkuilen te zien
- Hoe bespreek je gevoelige onderwerpen?
- Wat doe je met moeilijke thema's vanuit de actualiteit in je klas?
- Iedereen moet in staat zijn om deze gesprekken met studenten te kunnen organiseren
- Kennis van de grootsstedelijke context
- Interculturele communicatie

Er is gekozen om de gehele lijst van thema's te laten zien zodat hier gezamenlijk met het ontwikkelteamteam Professionalisering bekeken kan worden welke elementen meegenomen kunnen worden en hoe dit vormgegeven kan worden.

9.

Het is zaak om een goede infrastructuur of database te bouwen waarin ervaringen, materialen, beste practices en tips gedeeld kunnen over alle locaties. Dit kan deel uitmaken van de toolbox die ook wordt ontwikkeld voor De Inholland Pabo door het lectoraat Diversiteitsvraagstukken. Deze toolbox bevat middelen die zowel door de docenten als de studenten van De Inholland Pabo gebruikt kunnen worden.

Het is belangrijk om een eenduidig beeld te ontwikkelen en vast te stellen bij alle betrokkenen van De Inholland Pabo met betrekking tot het begrip inclusie en inclusief onderwijs.

ADVIEZEN GEWENSTE UITKOMST 2

INCLUSIVITEIT WORDT ERVAREN DOOR STUDENTEN EN TEGELIJKERTIJD LEREN ZIJ HOE ZE DIT TOE KUNNEN PΑΣSEN IN DE BEROEPSPRAKTIJK

Een leraar neemt altijd zijn/haar persoonlijke waarden mee naar zijn/haar persoonlijke praktijk professionele praktijk.

1. Om deze uitkomst te kunnen bereiken is er een belangrijke connectie te maken met het visiestuk Onderzoekend vermogen in het curriculum van de Pabo's van Hogeschool Inholland (geschreven onder redactie van Enthoven, april 2022). Onderzoekend vermogen behelst het opmerkzaam zijn op betekenisvolle ervaringen die een (aankomend) leraar heeft in zijn dagelijkse praktijk. Verder behelst het beschikken over onderzoekend vermogen dat de leraar samen met zijn/haar (leer)team verdiepend op deze ervaringen reflecteert, en ze analyseert op basis van wetenschappelijke inzichten en ontwikkelingen in de maatschappij. Een leraar neemt altijd zijn/haar persoonlijke waarden mee naar zijn professionele praktijk. Het is daarom belangrijk die waarden te (leren) onderzoeken. We spreken hierbij ook wel over het professioneel zelfverstaan van Kelchtermans: dit betreft het geheel van zelfrepresentaties of opvattingen van de leraar over zichzelf (als leraar): wat doe je, wat vind je, wat wil je? Oftewel: wat doe je, wat vind je, wat wil je als

leraar voor deze groep kinderen bereiken/welke (brede) vorming beoog je voor hen?

De context waarin de praktijkschool staat, bepaalt in grote mate de (behoeften van de) populatie leerlingen. Inclusief onderwijs wordt niet alleen geduid in termen van etniciteit en ras, maar beslaat ook aspecten als sociaal-economisch milieu, gedrag, onderwijsbehoefte, onderscheid stad/platteland. Reflectief kunnen zijn op wat leerlingen van jou als leraar nodig hebben en hiernaar kunnen handelen is van belang. Contextbewust zijn en handelen kan in dit licht worden gezien als onderdeel van onderzoekend vermogen (Enthoven, Clinton & Beemsterboer, 2021).

Samen met collega Colleen Clinton wordt het komende jaar verkend hoe deze connectie in het nieuwe curriculum tot stand kan komen en op welke manier onderzoekend vermogen en een inclusieve leeromgeving elkaar kunnen versterken.

2. Het is belangrijk om de ervaren inclusiviteit onder studenten periodiek te meten door middel van een soort barometer. Deze barometer wordt zodanig ontwikkeld zodat studenten deze barometer ook eenvoudig bij hun leerlingen kunnen toepassen. Deze barometer kan ontwikkeld worden binnen De Inholland Pabo gezamenlijk met het lectoraat Diversiteitsvraagstukken.

ADVIEZEN GEWENSTE UITKOMST 3

HET CURRICULUM IS INCLUSIEF; DIT HOUDT IN DAT DE LEEROMGEVINGEN, DE GEBRUIKTE LITERATUUR, DE LESMATERIALEN EN DE GEBRUIKTE VOORBEELDEN RUIMTE GEVEN AAN MEERDERE PERSPECTIEVEN. DIT FUNCTIONEERT TEVEN ALS EEN BEST PRACTICE VOOR DE STUDENTEN.

1. Er bestaan diverse scans die meten in hoeverre een curriculum inclusief is. Een voorbeeld is de Cultureel Responsief Curriculum Scorekaart van het lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen van de HvA (Agricola, Tahsin & El Abbassi, 2021). Het is zaak om een goede curriculumscan te gebruiken of waar nodig bij te stellen om langs De Inholland Pabo te houden. Bestaande curriculumscans kunnen als inspiratie dienen om een eigen curriculumscan te maken. Dit kan tijdens een gezamenlijke sessie plaatsvinden waardoor tegelijkertijd meer geleerd wordt over het ontwikkelen en uitvoeren van een inclusief curriculum.

Er bestaan diverse scans die meten in hoeverre een curriculum inclusief is.

ADVIEZEN GEWENSTE UITKOMST 4

HET PROMOTIE EN WERVINGSMATERIAAL IS INCLUSIEF IN TAAL- EN BEELDGEBRUIK

Voor werving van studenten voor De Inholland Pabo wordt momenteel een nieuw merkverhaal opgetuigd, waaruit diverse communicatiemiddelen voortvloeien. Denk aan een aangepaste website, brochure, reclamecampagne op social media die zowel tekst als beeld bevatten. Daarnaast werkt een team aan een nieuwe, brede intake (SKC) van a.s. studenten; hoe bereiden we de a.s. studenten voor op een goede start van de opleiding. De speerpunten van deze intake zijn: het testen van het beroepsbeeld, mate van zelfregie (als voorbereiding op mogelijke leerroute) en inzicht krijgen in versnellingsmogelijkheden op basis van reeds bestaande kennis, kunde, diploma's en certificaten. Het zou goed zijn als het lectoraat en de betrokken docent-onderzoekers meekijken bij het vormgeving van de communicatie en adviseren over het inclusieve taal- en beeld gebruik. Dit is tevens een kans voor het lectoraat om de nieuwe docent-onderzoekers hierin te trainen, zodat zij de kennis ook weer kunnen overdragen binnen de teams op iedere locatie.

Voor werving van studenten voor De Inholland Pabo wordt momenteel een nieuw merkverhaal opgetuigd.

LITERATUURLIJST

Agricola, B., Tahsin, T., & El Abbassi, S. (2021, Jun 17). Cultureel Responsief Curriculum Scorekaart: Een methode om inzicht te krijgen hoe cultureel responsief een curriculum is. (1.5 ed.) Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen in een Diverse Stad.

Banks, J. & Banks, C. A. M. (2019). *Multicultural Education: Issues and Perspectives*. John Wiley & Sons.

Banks, J. (2019). *An introduction to multicultural education*. Sixth edition. Boston: Pearson Education.

Davey, R. L. (2013). *The professional identity of teacher educators: Career on the cusp?* London: Routledge

De Staat van het Onderwijs 2022

Enthoven, M., Clinton, C. & Beemsterboer, M. (2021). Kansen in context: contextbewust onderwijs en onderzoekend vermogen om als leraar pedagogisch betekenis te kunnen geven aan sociologische analyses van kansenongelijkheid. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders* 42(4), 61 – 70

Enthoven, M. (2020). *Bedachtzaamheid na actie. Leraar willen zijn vanuit een krachtig collectief* (lectorale rede). Hogeschool Inholland

Geerdink, G. & Pauw, I. (2016). Lerarenopleiders doen ertoe. In: *Kennisbasis Lerarenopleiders. Katern 1: De lerarenopleider*. Werkendam: VELON

González, N., Moll, L.C., & Amanti, C.. (2005). Funds of knowledge: Theorizing practices in households, communities, and classrooms. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates

Jong, de. M. & H. Nelis (2018) *Help, Onze school is gekleurd! De toekomst begint in het onderwijs*. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.

Jong, de M. & R. de Wolff. (2018) Doceren voor een inclusieve klas. Een literatuurstudie ter voorbereiding op docenttrainingen in het hoger (beroeps)onderwijs. Diemen/Rotterdam: Inholland/Risbo

Ladson-Billings, G. (1995). Toward a Theory of Culturally Relevant Pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32(3), 465-491

Murray, J., & Male, T. (2005). Becoming a teacher educator: Evidence from the field. *Teaching and Teacher Education*, 21 (2), 125–142

Pulinx, R., M. Schrooten & E. Emmers (2021) *Diversiteit in het Hoger onderwijs. Van theoretisch kader naar praktijkgerichte verandering*. Brussel: ASP

Swennen & Van der Klink (Eds) (2009). *Becoming a teacher educator. Theory and practice for teacher educators*. Dordrecht: Springer

Van Rooijen, M, L. van Loon-Dikkers & A. Hamdi (2021). Aandacht voor diversiteitsgevoelens werken op de Pabo. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Volman, M., & 't Gilde, J. (2021). The effects of using students' funds of knowledge on educational outcomes in the social and personal domain. *Learning, Culture and Social Interaction*, 28, [100472]. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2020.100472>

